

трапляється близько 50 разів, відповідно чорний – 32 рази.

Аналізуючи творчість Бориса Харчука, можна зробити висновок, що використання письменником назв кольору засвідчує особливості сприйняття й відображення ним мовної картини світу українців, а дещо обмежене їх вживання демонструє трепетне ставлення митця до кольоронайменувань, оскільки в них автор вкладає важливий зміст. Досліджуючи кольороназви як один із фрагментів мовної картини світу, ми водночас пізнаємо історію та культуру українського народу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис / О. Воропай. – К.: Оберіг, 1993. – 592 с.
2. Семашко Т. Ф. Колоративи у наївній картині кольору українського етносу / Т. Ф. Семашко // Мова і культура. – 2012. – Вип. 15. Т. 8. – С. 54-60.
3. Семашко Т. Ф. Конотація назв кольору як форма мовної інтерпретації художнього дискурсу / Т. Ф. Семашко // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Філологічна. – 2013. – Вип. 38. – С. 221-224.
4. Семашко Т. Ф. Особливості семантичного розширення назв кольору у текстах Валерія Шевчука / Т. Ф. Семашко // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Філологічна. – 2013. – Вип. 37. – С. 246-248.
5. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980.
6. Харчук Б. М. Закам'янілий вогонь: Повісті та новели / Б. М. Харчук. – К. : Рад. письменник, 1986. – 198 с.
7. Харчук Б. М. Станція Настуся: Оповідання і повість / Б. М. Харчук. – К. : Веселка, 1965. – 152 с.
8. Харчук Б. М. Теплий попіл: Повісті та оповідання: для середнього шкільного віку / Б. М. Харчук. – К. : Веселка, 1981. – 328 с.

Жолинська М.

Науковий керівник – доц. Панчук Г. Д.

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОР У ПОЕЗІЇ ОКСАНИ ПАХЛІОВСЬКОЇ

Серед різноманітного і багатопланового комплексу засобів виразності тексту метафори відведена особлива роль. Метафору почали досліджувати ще в античні часи, і відтоді вона цікавить філософів, логіків та літературознавців. Метафора є засобом значення відчуттів, які не передаються раціональним шляхом. У метафоричному переносі ми бачимо ознаку, яка надається змісту художнього образу. Таким чином метафора аналогічна логічному наголосу, що задає позицію суб'єкта і предиката художньої думки, бо визначає провідні і конотаційні теми. Внаслідок такого уподібнення виявляється сутність та значення метафори для художнього процесу. Поетика – це мистецтво поезії, теорія словесності і літератури [1, с.7]. О. Потебня вважав, що поезія генетично споріднена з мовою, бо слово містить у собі «таємницю» мистецьких творів. Основною функцією поезії, на думку О. Потебні, є пізнання [3, с. 333]. Хоча в давні епохи звертали увагу на подвійну функцію метафори, що знайшло образне втілення у фразі Цицерона: «Спочатку одяг придумали, щоб захищати себе від холоду, потім стали одягатися, щоб прикрасити і облагородити тіло; так само і метафора, породжена необхідністю, отримала розвиток заради насолоди» [4, с. 11]. У цих рядках підкреслюється дві функції метафори: служити для називання об'єктів, які не мають власних найменувань, і стимулювати образні уявлення про них.

Митець у метафорі передає свій індивідуальний творчий світ, своє, властиве тільки йому образне бачення світу, явищ, предметів, коло ідей, зацікавлень, свій лексичний світ, не схожий на інший. Помітним, оригінальним та мало дослідженим явищем є творчість Оксани Пахльовської. Її поезії притаманна багата метафоричність, що свідчить про індивідуальні знаки мистецького стилю авторки. Джерелом нашого наукового дослідження послужила збірка Оксани Пахльовської «Долина храмів».

Мета статті – охарактеризувати структурні особливості метафори у поезії Оксани Пахльовської.

Актуальність дослідження – незважаючи на великий інтерес до явища метафоризації та

значну кількість робіт, присвячених метафорам різних типів, проблема структурної організації метафоричних сполук, які призводять до витворення оригінальних поетичних картин, не набула ще достатнього розв'язання. Тому вважаємо, що дослідження поезії О. Пахльовської збагатить відомості та розширить уявлення про метафоричні особливості ідіолекту поета.

Предметом нашого дослідження є різні структурні типи метафор, тобто прості, складні та ускладнені метафори у поезії Оксани Пахльовської.

До простих метафор відносяться ті, у яких семантичне ядро складається з двох компонентів:

а) двох іменників: «Чоло весни високе і круте» [2, с. 105], «Тома дороги і голос погоні» [2, с. 124], «На карті смутку контури стирались» [1, с.130];

б) іменника, дієприкметника та прикметника: «Тополі пірамідальні» [2, с. 54], «Як срібні птиці, вилітають / Ще неприборкані слова» [2, с. 66], «...земля, закутана в асфальт» [2, с. 11], «І, може, ця застуджена весна» [1, с. 133], «Скелястий ранок, сірі береги» [1, с.147];

в) іменника та дієслова: «Вклонився вечір сонячному дню» [2, с. 137], «Розсуне ніч зависи пурпурові» [2, с. 159], «Пливе із лісу стежка пурпурова» [2, с. 39], «Моя душа тулилася до слова» [2, с. 72], «Майбутнє озирється крізь нас» [2, с. 10], «Світ навколо дивиться ворожий» [2, с. 115], «Що сниться літу в цю вечірню пору?» [2, с. 146].

До складних метафор ми відносимо ті, у яких один із компонентів семантичного ядра метафоризується двічі, тобто входить до складу двох семантичних ядер. Такі метафоричні структури складаються не менше, ніж з трьох компонентів. У поезії О. Пахльовської складні метафори посідають друге місце за кількістю після простих, наприклад: «...де вічність говорить з душею лісів – / сама ж і оплакала мертві дерева, / де атомний подих на глицію осів» [2, с. 7], «Руйнуй, царице, Січ! Хай стогнуть ці пороги / Руйнуй, царице, Січ / Хай плаче ця струна / Гіркою краю чорні перелogi / розвіє в дим державна борона» [2, с. 18], «Душі не вмiли безчестя прощать / Де ті обличчя, де зрoду світилась / смерті й любові вогненна печать» [2, с. 19].

Серед складних розрізняємо метафори, які виражені формою «іменник + дієслово + іменник в орудному відмінку»: «Світ похитнувся зоряним шатром» [2, с. 23], «Крило століть підбите вже морозом» [2, с.30], «Мороз над ними / блиснув срібним перснем» [2, с. 64], «Обізветься тірольським іодлем / над проваллями горя душа» [2, с. 78], «Долина Храмів... О моя долина! / Які ти сни розказуєш вітрам?» [2, с. 83]

Другий тип складних метафор – це модель «дієслівна метафора + генітивна метафора»: «Од свічки болю слово засвітить / Найменша квітка, сказана у слові, і та ніколи вже не облетить» [2, с. 10].

В ускладнених метафоричних структурах відбувається розгортання одного чи обох компонентів образу. Так, в метафорі Сонце озирнулось на льоту («Сутеніти рано почало») словосполучення сонце озирнулось ускладнюється завдяки уточненню на льоту, що розвиває, посилює семантику дієслова озирнулось. Крім того, це уточнення повертає семантиці цього дієслова пряме значення, підкреслюючи ефект неочікуваної сполучуваності слів сонце озирнулось.

Значна кількість метафор ускладнюється обставиною, що надає більшої емоційної насиченості, образної завершеності поетичному тексту, наприклад: «Вночі з руїн фортеця підвелася» [2, с. 8].

Часто метафорична структура ускладнюється завдяки означальній функції прислівника, який семантично залежить від обох компонентів ядра, а синтаксично від метафоризуючого дієслова, наприклад: «Вже дерев'яні пальці кореневища / Задумливо у темряві сплелись» [2, с. 112].

У поезії О. Пахльовської ускладнені метафори досить продуктивні, вони допомагають відкрити більші стилістичні можливості для створення індивідуально-авторських метафоричних образів та виступають у поезії автора у формі словосполучень «дієслово + іменник»: Світ навколо дивиться ворожий («Сутеніти рано почало»), Вам синю ковдру поправляє смерть («Лелека»).

У ході дослідження ми виявили багатокомпонентні метафоричні структури. Вони підкреслюють різноманітність добору авторкою граматичних моделей для вираження індивідуально-авторських смислів. Серед них виділяємо такі структурно-граматичні моделі, де розгортання образу відбувається за допомогою конструкцій з двома і більшою кількістю

метафоричних дієслів, що стосуються одного підмета, який інколи може поширюватися епітетами: «Мінялись тіні в заростях доби / Віки ішли, віки ставали димом» [2, с.15], «Та музика оплакувала / І знов до бою звала ще живих» [2, с. 17].

Звертається Оксана Пахльовська і до метафоричних епітетів, які, виконуючи свою переносно-зображальну функцію, створюють емоційний настрій, увиразнюють почуття: «неторканий смуток» [2, с. 68], «причасний подих» [2, с. 68], «сріблястий голосок» [2, с. 87], «похмурі персні» [2, с. 93], «тополі пірамідальні» [2, с. 97], «гарячим пензлем» [2, с. 134], «крилаті хуртовини» [2, с. 147], «гіркого поля» [2, с. 149].

Нова смислова інновація утворюється за допомогою порівнянь, як-от: «І пам'ять роду – як старий кобзар – йде до людей, хитаючись, наосліп» («Чорнобильські села»), «Гніздечко – як жарина» («Ліси над Прип'яттю»), «Душа на мить притихла і прозріла – мов цілий світ очима обвела» («Щось відбулося, зрушилось... Не знаю»), «Душа – мов ніч, розшарпана вітрами» («Маяк»).

Розгортання метафоричного образу у поезії О. Пахльовської може охоплювати і найвищий шабель синтаксичної структури – текст загалом, де художній образ створюється різними типами метафор, насичений лексикою різних стилістичних шарів. До такої структури можна віднести поезію «Далекий обрій. Вохра. Бірюза»: Далекий обрій. Вохра. Бірюза. / Розбилося небо золотим розрядом. / в тобі любов ходила, як гроза / над молодим і обімлілим садом. // То говорила голосом води, / то обривалась в темряві струною, - / він був, той сад, ще зовсім молодий. / Гроза його минула стороною. // Він пам'ятає тень її крила – / гроза ніде з дороги не звернула, / а лиш за плечі мовчки обняла / і тільки в очі тихо зазирнула. // Бо їй було багато тисяч літ. / А в нього ледве прокидалось листя. / Напівживий, він їй дивився в слід. / І розцвітав. І плакав. І молився [2, с. 114]

Розгляд метафоричних структур у поезії Оксани Пахльовської дозволяє зробити висновки щодо ролі різних типів синтаксичних конструкцій у творенні поетичних образів. На структурному рівні метафорика авторки репрезентована дво-, три-, чотири- та багатокомпонентними моделями метафор, може охоплювати також текст загалом. На граматичному рівні утворення метафоричних образів здійснюється дієслівною, іменниковою та прикметниковою формами, які характеризуються різною частотністю та продуктивністю у поезії О. Пахльовської.

Розглядаючи метафору у художньому процесі, ми робимо висновок, що найважливішою характеристикою метафори є її поетика. Найпродуктивнішими структурними типами метафор у поезії письменниці є прості, що складаються з двох іменників, іменника, дієприкметника та прикметника, іменника і дієслова; складні, серед яких поширеною формою є «іменник + дієслово + іменник в орудному відмінку» та модель «дієслівна метафора + генітивна метафора». Третє місце відведено ускладненим метафорам з обставиною, означальною функцією прислівника, а також ті, які виступають у формі словосполучень «дієслово + іменник». Як бачимо, збірка поезій О. Пахльовської «Долина храмів» дає цілий арсенал метафор для дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аристотель. О поэтическом искусстве / Аристотель, под. ред. Ф. А. Петровського. – М. : Гослитиздат, 1967. – 183 с.
2. Пахльовська О. Долина храмів: Поезії. – К. : Видавництво «Радянський письменник», 1988. – 166 с.
3. Потебня А. А. Эстетика и поэтика / А. А. Потебня. – М. : Искусство, 1976. – 615 с.
4. Телия В. Н. Метафора в языке и тексте // Отв. Ред. В. Н. Телия. – М., 1988. – 250 с.